

Szabadságzászlóból 48-as emlékmű

Adalékok egy vándorló emlékjel történetéhez

CSISZÁR MIKLÓS

1848. MÁRCIUS 15. MEGÜNNEPLÉSE MINDIG JELEN VOLT a hazai közgondolkodásban. Veszprém városában Francsics Károly borbély – aki évtizedeken keresztül vezette naplóját, amelyik saját élettörténetén túl a város és polgárságának története is –, rögzítette az alábbi, a korszakra jellemző beszélgetéstöréket, mely borbélyműhelyében zajlott le 1853-ban:

– „*Forradalmunk ötödik évnapja van ma, ünnepet kéne ülnünk emlékére.*

– *Ne is említsük. Könnyen azt mondják érte: 'kommen sie mit'! Maga velünk jön! Mikor még azért is hűvösre kísérnek, ha olyan kalapot vagy sapkát viselünk, amelyik a mostani felsőbbbségnek nem tetszik.*”

Az 1867-es kiegyezés előtt nyilvánvalóan nem, de utána sem lehetett igazán március 15-re emlékezni, a dualista korszak vezetése azonban már a megtorlást involváló tiltás és a hivatalos elfogadás között lavírozott.

A polgárosodó társadalom azonban már magáénak tudhatta az ünnepet, amit rendre megültek a különböző egyesületek, körök, honvédegyletek, kulturális és irodalmi társaságok valamint természetesen a különböző szintű iskolák. Az 1848-ra emlékező márciusi ünnepelekről a félévszázados évforduló előtti években is rendre olvashatunk a veszprémi iskolák értesítőiben,¹ így például az 1886/87-es tanévben a gimnázium a következő műsorral ünnepelt:

Petőfi: Nemzeti dal,

Petőfi: A ledőlt szobor,

Czuczor Gergely: Riadó,

Wellner József (diák): 1848. március 15,

Müller Károly: Petőfi székelei.

A kormányzati hatalom azonban még évtizedekig tartózkodott attól, hogy március 15-ét állami ünnepként fogadja el.

Az 1848/49-es polgári forradalomra és szabadságharcra történő visszaemlékezés hangulatát a különböző korszakok saját szájizüknek megfelelően próbálták kialakítani. Még a megnevezésben is saját nézetük kifejezésére törekedtek. Így lett március 15-e 1919-ben a „magyar népszabadság ünnepnapja”, és csak jóval Trianon után,

1927-től lett piros betűs nemzeti ünnep, ami aztán 1951. március 15-től egy minisztertanácsi rendelettel újra munkanappá változott. Negyven esztendővel később, 1991-től lett ismételten, és azóta is állami ünnep ez a nap.

A második világháború után alig három esztendővel megkezdődött a centenáriumra való országos készülődés, megszorodtak az ezekről tudósító írások. Az első ünnepségtervezeteket azonban már 1946 májusában elkészítették az akkor *Újjáépítési Minisztérium* nevet viselő szervezetben. A hivatalosan is a centenáris eseményeket szervező és koordináló testület a Mihályfi Ernő kigazda politikus vezette *Tájékoztatásügyi Minisztérium* lett. Megalakult a *48-as Tanács*, újjáalakult a *Történelmi Emlékbizottság* (1947. ápr. 11), valamint megalakult az *Országos Nemzeti Bizottság*. E két utóbbi lett az ünnepségsorozat hivatalos rendezőtestülete. És, hogy az ünnep össznépi jellege is kidomborodjon, létrehozták az *Országos 48-as Ifjúsági Bizottságot* (1947. január 30.), amely gyűjtőszervezetként magában foglalta a cserkészeket, az egyetemi és főiskolai hallgatókat (MEFESZ), a keresztyén ifjúsági egyesületeket (KIE) és még vagy két tucat ifjúsági szervezetet.

A helyi programok szervezésére a helyi *48-as Bizottságok* voltak hivatottak, akik a 48-as eszmék iránt legfogékonyabb korosztály, az ifjúság bevonását szervezték. Ebbe a munkába folyt bele a VKM szabadművelődési apparátusa, ők segítették javaslataikkal ezt a munkát.

* * *

Veszprém megye (akkor vármegye) székhelyén, Veszprémben 1947 májusában alakították meg *Veszprém megyei város 48-as Ifjúsági Bizottságát*. Elnöke a kegyesrendi gimnázium rajztanára, Lovas István lett, alelnökök Kunvári Edit tanár és Bálint Péter igazgatótanító. Ez a bizottság koordinálta az ünnephez kötődő különféle tevékenységeket. Ezek zöme fizikai munka volt: gátépítés a Sédén, az akkor még vármegyei múzeum könyvtárának és műtárgyainak rendezése, a Rainprecht ligetben álló gyermekmenhely (volt gyermekkorház) napi munkáját segítő tevékenységek. De ugyancsak ide számíthatók a különféle kulturális és sportesemények, rendezvények szervezése és lebonyolítása, különös tekintettel az 1948. március 15-én, illetve azt megelőző és követő napok eseményeiben tevőleges részvétel.

A központi elvárások szerint a centenáris események során emlékművek létrehozását is célul tűzték ki, ami a világháború után közvetlenül csak rendkívül leegyszerűsítve volt megoldható. Emlékmű felállítása Veszprém megyében csak néhány településen valósult meg, de ott is jelentős kompromisszumokat kellett kötni, hogy egyáltalán létrejöhessen valami. Így a megyeszékhelyen felállított emlékművel együtt alig tíz, a felhívás kritériumainak eleget tevő emlékjel készült a 100 éves évfordulóra.² Országosan azonban az egykori Országzászló emlékművek analógiájára sok száz, Szabadságzászlónak elkeresztelt 48-as emlékművet avattak.

A veszprémi 48-as bizottság 1947. június 19-én kereste meg a város képviselő-testületét a központilag előírt Szabadságzászló emlékmű felállításának igényével. A város vezetése, ekkor már a felfüggesztett Horváth István polgármester³ helyett dr. Tekerés Lajos helyettes polgármester irányításával⁴ befogadta Veszprém megyei város 48-as Ifjúsági Bizottsága kérését, meghatározva a feladatokat.

Veszprém megyei város képviselő-testülete az 1947. október 8-án tartott rendes közgyűlésén (elnökölt dr. Tekerés Lajos helyettes polgármester és részt vett 44 képviselő-testületi tag és városi tisztviselő) döntött arról, hogy az anyagi fedezett biztosítják.⁵

A 8456/1947. számmal jelzett ügyiratban rögzítve a közgyűlésen elhatározottakat, a városi 48-as bizottság kérelme a felállítandó „Szabadságzászló” terv pályázatának tárgyában az alábbi véghatározatot hozták:

„Véghatározat

A városi képviselőtestület, az állandó választmány és együttes bizottságok javaslatára kimondja, hogy a 48-as centenáriumi ünnepségekhez szükséges kiadások fedezésére 300 forintot a költségvetésbe felvesz, és hogy a Szabadságzászló az országzászló helyén állíttassék fel a tér ennek megfelelően rendeztessék el.

Felhívja a polgármestert, hogy a Szabadságzászló tervre ifjúsági pályázatot hirdessen, hogy a legjobb 3 tervet 150.-, 100.- illetve 50 frt jutalomban részesítse. Egyben megbízza a polgármestert, hogy a zászlóhoz szükséges anyagot beszerezze.

Ezen véghatározatot jóváhagyás végett a vármegye törvényhatósági kisgyűléséhez felterjeszteni rendeli.

Ez ellen a véghatározat ellen a kihirdetést, illetve a kézbesítést követő naptól számított 15 napon belül Veszprém vármegye törvényhatósági kisgyűléséhez címzett és a polgármesteri hivatalban benyújtandó fellebbezésnek van helye.

Megokolás

Így határozott a képviselőtestület, mert a 48-as centenárium méltó megörökítése lesz a Szabadságzászló felállítása. Az ünnepség rendezéséhez szükséges kiadások fedezésére megfelelő fedezetről kellett gondoskodni. Miután a 48-as ünnepség főképpen az ifjúság részére nagyjelentőségű, azért hirdet az ifjúság részére pályázatot és részesíti a 3 legjobb tervet jutalomba.”

P á l y á z a t

A Szabadságharc 100 éves évfordulójának emlékére Veszprém város is Szabadság-zászlót fog felállítani.

A városi 48-as Ifjúsági Bizottság úgy határozott, hogy az emlékszló megtervezését a város ifjúságára bízta. Ezért Veszprém város 48-as Ifjúsági Bizottsága a következő pályázatot tüzi ki:

Tervezendő:

A 100 éves évfordulót méltóképpen megőrkítő emlékszló alapépitmény./ Az alapépitményt legalább két nézetben -elől és oldalnézet- kell ábrázolni/

Nemzetiszíni zászló valamilyen díszítéssel, ábrával, mely reprezentálja a 100 éves évfordulót.

1./ Az alapépitmény anyag természetű és beton lesz. Az alapépitményen helyet kell adni egy kő vagy bronz domborműnek. Esetleg kevés kovácsolt vas díszítést is fel lehet használni.

2./ A tervezésnél tekintetbe kell venni azt is, hogy a város nehéz anyagi helyzete miatt csak korlátozott anyagi eszközökkel rendelkezik a Szabadságszló felállításához. A tervezett emlékszló tehát "egyszerű, de nagyzerű" legyen.

3./ Az emlékszlót esetleg vizitükörrel/kis díszítéssel is lehet kombinálni.

4./ Az emlékszló vagy a ligetnek az elején a mostani Erzsébet királyné szobor helyén, illetve pár méterrel mögötte, vagy a régi Országszló helyén a Károcsi téren lesz felállítva. A város vezetősége a pályázókra bízta, hogy melyik helyet tartják alkalmasnak. Tehát a pályázóknak meg kell jelölni azt is, hogy az emlékszlót hova tervezték.

5./ Egyébként semmi más megkötés nincs. A legváltozatosabb ötletekkel lehet idomulni.

6./ A pályázaton részt vehet minden Veszprémben lakó, 22 életévet még be nem töltött leány vagy fiú.

7./ A pályázó több pályaművel is indulhat.

8./ A tervrajzokat jellegével kell ellátni és mellékelni kell egy ugyanazzal a jellegével ellátott lezárt borítékot, mely a pályázó nevét és iskoláját, osztályát vagy lakóhelyét tartalmazza.

9./ A tervrajzok beadási határideje 1948. június 20.

10./ A pályaműket az iskolai 48-as megbizottáknál, vagy a Városháza 11-es számú szobájában Horváth aljegyző urnál kell beadni.

A három legjobb pályamű díjazásban részesül.

Az első 150 Ft.,

A második 100 Ft.,

A harmadik 50 Ft. jutalmat kap.

Bővebb felvilágosítással a 48-as Bizottság titkára szolgálhat.

V e s z p r é m , 1947. december 16.

Veszprém m. Város
48- as Ifjúsági Bizottsága.

Közben újabb vezetősere következett be. 1947. december 22-én kinevezik Czibók István⁶ főispáni titkárt helyettes polgármesternek. A további döntések és a Szabadságzászló felállítására megszületett határozatok végrehajtása az ő feladata lett.

Az 1947. december 16-án keltezett pályázati felhívás tartalmazta mindazokat a követelményeket, melyeket betartva indulhatott valamennyi Veszprémben lakó fiatal, aki nem töltötte be 22. életévét.

A kiírásból tudható, hogy az előzetes tervek szerint az emlékművet a szervezők az Erzsébet-szobor helyére (1947-ben a múzeum és a mai zeneiskola között állt⁷), illetve az 1944. március 15-én felállított Országzászló⁸ helyére (ma: Óváros tér és Ányos utca érintkezése) képelték. A feladat megoldására meglehetősen szűk határidőt szabott a Bizottság, hiszen mindössze egy hónap állt a fiatal pályázók rendelkezésére, hogy elkészítsék általuk elképzelt Szabadságzászló-emlékmű terveit. A munkát tovább nehezítette a kiírásban szereplő kitétel (lásd 2. pont), hogy „... a város nehéz anyagi helyzet[e] miatt csak korlátolt anyagi eszközökkel rendelkezik a Szabadságzászló felállításához.”

Meghatározták a pályadíjakat is, ami a forint akkori értékét figyelembe véve, egy diákember számára mindenképpen jelentős volt.

Az 1948. január 20-i határidőre 11 pályamunka érkezett (amint a jelíges borítékok felbontása után kiderült azt a következő hét pályázó nyújtotta be: Farkas János 2, Géczy János, ifj. Hideghéthy Dezső 3, Izsó Kálmán, Juhász Ádám 2, Komáromi István, Lechner László), amiből egy kivétellel valamennyi megfelelt az alaki követelményeknek. A pályázók zömmel gimnazisták voltak, részben városiak, részben népi kollégisták, míg Géczy János ipari tanuló volt, illetve ifj. Hideghéthy Dezső, aki Pécsen tanult a Felsőépítőipari iskola III. éves hallgatójaként.

A Szabadságzászló tervpályázatára beérkezett terveket 1948. február 4-én, a város mérnöki hivatalában bírálták el.

A bírálóbizottság tagjai a következők voltak:

elnök Czibók István helyettes polgármester;

a város részéről jelen voltak dr. Tekeres Lajos tanácsnok és Veszelyi Géza főmérnök;

a 48-as Ifjúsági Bizottság részéről bírálóbizottsági tagok voltak: Takács János, Tatai Zoltán felsőkereskedelmi iskolai tanuló, népi kollégista, Laki Zoltán gimnazista és Lovas László⁹ gimnáziumi tanár;

felkért szakértők: dr. Nagy László múzeumigazgató és Páldy Róbert szabadművelődési felügyelő.

Az ülésre meghívottak közül nem vett részt a bírálaton a Mérnökök Szabad Szakszervezte és dr. Pfeiffer János kanonok.

Előljáróban dr. Tekeres Lajos tanácsnok ismertette a Szabadságzászló felállítása tárgyában addig történeteket: a 8456–1947 sz. képviselő-testületi véghatározatot,

J e g y z ő k ö n y v .

Készült Veszprémben a városaházán, a mérnöki hivatalban 1948. évi február 4.-én, a Veszprémben felállítandó szabadság zászló tervpályázatára beérkezett tervek elbírálása tárgyában.-

Jelen vannak: Czibók István h. polgármester, elnök
 Veszprém m. város részéről: Dr. Tekerés Lajos tanácsnok és Veszelyi Géza főmérnök,
 Az 1848-as ifjúsági biz. részéről: Takács János, Tatai Zoltán és Laki Zoltán, Lovas László
 Mint felkért szakértők: Dr. Nagy László múzeum igazgatója, Páldy Róbert szabadművelődési felügyelő.

Az ülésre meghívást kaptak, de nem jelentek meg, illetve magukat nem képviseltették: A Mérnökök Szabad Szakszervezete és Dr. Pfeifer János kanonok.-

Az elnök megnyitó szavai után dr. Tekerés Lajos tanácsnok mint előadó ismerteti a szabadság szobor felállítása tárgyában a képviselőtestület 247. kgy. 8456-1947. sz. véghatározatát, nemkülönben az annak végrehajtásaként kiadott és az 1848-as Ifjúsági Bizottsághoz intézett felhívást és végül az 1848-as Ifjúsági Bizottságnak a pályázati feltételeket magába foglaló felhívását.-

Ezek után a bizottság megállapította, hogy beérkezett összesen 11/tizenegy/ pályázat. Valamennyi pályázat egy kivételével az alakiaságoknak megfelelt, nevezetesen a tervekben csak a jelige volt feltüntetve a tervező neve nem.- Kivétel csupán az "Egyszerű" jeligés pályázat, melynek tervezője Izsó Kálmán a nevét a tervrajzon feltüntette.-

A bizottság ezután valamennyi pályázatot részletesen átvizsgált, megtárgyalt és a tárgyalás eredményeként egyhangúlag meghozta az alábbi döntést.-

I. Díjat kapja: "Reményhez" jeligés pályázat, azzal a kiegészítéssel, hogy a zászló alapépitménye 3 lépcsős alaplazatra kerüljön, az alapzat középső oszlopán a címer az oszlop legfelső részére úgy, hogy a címer az oszlop homlokzati síkján belül meradjon és fedje az ott elhelyezendő harmadik zászlórúd forralat-gyűrűt.-

A címet áthelyezése folytán helyére, tehát feljebb kerüljön a dombormű.-

II. Díjat kapja: "Hi a haza" jeligés terv.-

III. Díjat kapja: "Világ szabadság" jeligés terv.-

A bizottság döntésének indokai a következők:

Az első díjat nyert pályázat a gondolat megtestesítéséhez nem használ ugyan szokástól eltérő különleges ötletet, de vonalvezetésében arányában, nemes egyszerűség jelentkezik, ami a nemzet szabadságának fenkölt komolyságát legjobban juttatja érvényre.- Számol az elhelyezés nehézségeivel, nevezetesen, hogy a rendelkezésre álló kevés szóba jöhető helyek bármelyike is nem tud parádés környezetet adni az emlékműnek, az egyszerű környezethez egyszerű emlékmű illik.-

VESZPRÉM MEGYE
 LEVÉLTÁR

A második díj a "Hi a haza" jelíggel pályázat általában ugyancsak egyszerűségével érdemelte ki díjazását, bizonyos tekintetben a I. díjznál több ötletességet mutat, így különösen az évszámok elhelyezése, a víztükör körülötte virágszegély és a zászlót tartó alapzatnak egyoldaluan eltolt eltérő magassággal kiképzése, hátránya azonban, hogy az alapzatot végig azonos homlokzati síkkal tervezte, kedvezőbb lett volna, ha az alapzat kiemelkedő része a többi résztől eltérő síkban tervezett volna.-

A III. díjat nyert "Világszabadság" jelíggel pályázatot a bizottság díjazásra azért találta érdemesnek, mert a a Kossuth címernek nem díszítő elemként, hanem a szabadságzászló alapjaként tervezése ötletben eredeti és kifejtető, -a szokásostól eltérő szép gondolat.-

A bizottság a többi tervet félretette, mert részben mint a "Petőfi" jelíggel bár eredeti elgondolása, de a szóbanjehető téren az esküre emelt nagyméretű két művészien nem hatna és a gondolat kifejezésére nem mutatkoznak tökéletesnek, a többi terv pedig a nagyon is szokásos emlékoszlop vagy egyik-másiknál sírkő jellegtől nem tér el és így megvalósításra nem alkalmas.-

A bizottság ezek után a pályázók nevét rejtő zárt jelíggel borítékokat felbontva megállapítja, hogy pályázatot következők adtak be:

- 1./"Reményhez" jelíggel Ifj. Hideghéti Dezső felsőiparisk. III. o. tan.
- 2./"Hi a haza" jelíggel Géczy János iparostanoncia. tanuló
- 3./"Világszabadság" jelíggel Fuhász Adám, gimn. tanuló
- 4./"Petőfi" jelíggel ifj. Hideghéti Dezső felsőiparisk. tanuló
- 5./"Petőfi" jelíggel ifj. Hideghéti Dezső felsőiparisk. tanuló /ugyanazon jelíggel két pályázat érkezett/
- 6./"D.X.120" jelíggel Lechner László gimn. tan.
- 7./"Glória" jelíggel Komáromi István gimn. tan.
- 8./"Táncsics" jelíggel Farkas János gimn. tanuló; Népi collegium.
- 9./"Márciusi ifjak" jelíggel Farkas János gimn. tanuló, Népi koll.
- 10./"Szabadság" jelíggel Fuhász Adám gimn. tanuló-
- 11./"Egyszerű" jelíggel Izsó Kálmán gimn. tanuló. Népi collegium.

A bizottság az emlékmű helyéül a Rákóczi teret tartja legmegfelelőbbnek és pedig ott az országzászló helyét és pedig csak az esetben és úgy hogy a szabadság zászlónak ottani elhelyezésével az ország zászló művészi vasrácsa megfelelő átalakítással, illetve kiegészítéssel megővassák.- A szabadság zászlónak az Erzsébet ligetben elhelyezését a bizottság semmi körülmények között nem javasolja, egyébként azonban megállapítja, hogy az elhelyezés kérdésében döntésre a képviselőtestület hivatott.-

Jegyzőkönyv felfolvasás után hh. aláíratott.

K.m.f.t.

Jegyzőkönyvvezető,
elnádó

h. polgár-mester,
elnök

bizottsági tagok.

VESZPRÉM MEGYÉ
LEVÉLTÁR

annak végrehajtásaként kiadott és az 1848-as Ifjúsági Bizottsághoz intézett felhívást, végül az 1848-as Ifjúsági Bizottságnak a pályázati feltételeit is tartalmazó felhívását.

A részletes bírálat eredményeként egyhangúlag meghozott döntés szerint a díjazottak a következők:

I. díjat kapott a „Reményhez” jelige tulajdonosa, Hideghéti (ifj. Hideghéthy) Dezső¹⁰ Felsőépítőipari iskola III. éves hallgatója;

II. díjat kapott a „Hi a haza” jeligéjű terv készítője, Géczi János iparos tanonciskolai tanuló;

III. díj tulajdonosa a „Világsszabadság” jeligéjű pályamunka készítője, Juhász Ádám gimnazista.

A bírálóbizottság megállapításait az alábbi Jegyzőkönyv tartalmazza. Érdekeséggé válhat, hogy az új emlékmű helyéül a Rákóczi teret, vagyis az Országzászló helyét tartja kizárólag alkalmasnak, azonban megállapítja, hogy az elhelyezés kérdésében döntésre a képviselő-testület hivatott.

Mivel a centenáriumi ünnepségek 1948. március 15-re voltak tervezve, a rendkívül szoros határidő azonnali döntéseket és gyors megvalósításokat követelt, ha a Szabadságzászló-emlékművet időre el akarták készíteni.

A pályázatok elbírálása után néhány nappal, 1948. február 9-én megtartott tanácsülésről felvett jegyzőkönyv¹¹ szerint az ülésen jelen voltak: Czibók István helyettes polgármester, dr. Tekerés Lajos, dr. Frick András, dr. Szigethy Miklós, dr. Steindl Emil tagok, dr. Mihályfy Ferenc, dr. Horváth Ferenc, Simon Károly, Veszelyi Géza, Varga Péter, Horváth György meghívott előadók. Az ülés tárgya a Szabadságzászló tervpályázatra beérkezett tervek elbírálása volt. Határozatban mondták ki, hogy ifj. Hideghéti (Hideghéthy) Dezső pályázatának elfogadását javasolják a közgyűlésnek.

1948. február 10-én a város képviselő-testülete újabb, ezúttal rendkívüli közgyűlést tartott, amin az emlékművel kapcsolatos megállapításokat, annak felépítésével kapcsolatos valamennyi tennivalót az ott felvett alábbi jegyzőkönyv tartalmazza.

Jegyzőkönyv

Veszprém m. város képviselő-testülete rendkívüli közgyűlése a Városházán, 1948. febr. 10.

Elnököl Czibók István h. polgármester.

Jelen vannak: Albrecht László, Bakonyi Istvánné, Bálint Péter, Boda József, Csaba Imre, Csontos Károlyné, Dominik Gyula, dr. Enyedi Károly, Goreczki Kálmán, Herendi Ferenc, Hernádi István, Kovács József, Korpácsi

Béla, Magyar Béla, Móninger Sándor, Nagy János, Nagymihály Ferenc, Molnár István, Plank Mihály, Péterffy Adolf, Róna Sándor, Sebestyén István, Simon József, Sótónyi István, Szabó János, dr. Szeifart Vilmos, Tanka László, Tantó István, Tihanyi László, Tisztartó László, Vincze Antal, Szokolszky István, dr. Frick András, Halász János, dr. Horváth Ferenc, dr. Steindl Emil, Horváth György, Szabó György, dr. Szigethy Miklós, dr. Tekeres Lajos, Simon Károly, Weszely Géza képviselő testületi tagok és városi tisztviselők.

37.kgy.

1407/1948. szám

Tárgy:

Szabadságzászló felállítása.

Véghatározat

A képviselőtestület, az állandó választmány és együttes bizottságok javaslatát elfogadva a 247.kgy. 8456/1947.sz. véghatározata részbeni módosításával, annak végrehajtásaként kimondja, hogy az 1948-as centenáriummal kapcsolatban felállítandó Szabadságzászló a bemutatott terv szerint a Palotai téren állíttassék fel.

Kimondja továbbá, hogy a Szabadságzászló a kiküldött bírálóbizottság javaslatának megfelelően kiegészített „Reményhez” jeligéjű ifj. Hideghéthy Dezső által készített terv szerint állítandó fel.

A Szabadságzászló készítésével a felmerülő költségekre a képviselő testület 17.000 /tizenhétezer/ forint hitelkeretet állapít meg, és ennek megfelelően elrendeli, hogy a háztartási alap III. csoport, II. fejezet, 3. cím 3. rovatán az 1948-as centenáriumra előirányzott hitelösszeg 3.000 forintról 20.000 forintra emeltesse fel. Az ekként előállt hitelszükséglet kielégítésére a képviselő testület kimondja, hogy a háztartási alapon a villamosmű hozzájárulása címen bevételként előirányzott hitelösszeg ugyancsak 17.000 forinttal fel-emeltesse fel.

Felhívja a képviselő testület a h. polgármestert, gondoskodjék arról, hogy a hitelszükségletnek és a bevételi előirányzatnak ily módon való feleltetése a háztartási alap, illetve a villamosmű készülő költségvetésébe felvételtesse fel.

Felhatalmazza a képviselő testület a városi tanácsot, illetve a h. polgármestert, hogy az emlékmű elkészítéséhez, felállításához a szükséges anyagok, beleértve a zászló anyagát is, beszerzéséhez szükséges minden intézkedést tegyen meg úgy, hogy a szabadságzászló f. év március elején olyan időre készüljön el, hogy a felavatási ünnepség március 15-én megtartható legyen.

Felhatalmazza a polgármestert arra is, hogy az 1848-as ifjúsági bizottság által a Szabadságzászlóra kiírt pályázat első három díját nyert

pályázójának az előbb hivatkozott képviselő testületi véghatározatban megálapított díjakat utalványozza.

Mivel a képviselő testület előző határozatát megváltoztatva a Szabadságzászlót nem az országzászló helyén állítja fel, a képviselő testület akként rendelkezik, hogy a volt országzászló jellege az emlékmű alapzatának, a hozzá tartozó vasrácsnak művészi értékű megóvásával megszüntetessék és a talpazat művésziesen az Ányos utcát lezáró támfalt díszítő korlátként hagyassék meg és legyen kiképezve.

Hogy pedig a Szabadságzászló az előirt időre elkészülhessen, a képviselő testület névszerinti szavazással,

Bakonyi István, Csaba Imre, Dominik Gyula, dr. Enyedi Károly, Goreczki Kálmán, Herendi Ferenc, Hernádi István, Korpácsi Béla, Magyar Béla, Móninger Sándor, Nagy János, Molnár István, Simon József, Sótónyi István, Szabó János, Tanka László, Vincze Antal városi képviselők, dr. Frick András, Horváth Ferenc, dr. Steindl Emil, Horváth György, Szabó György, dr. Szigethy Miklós, dr. Tekeres Lajos, Veszely Géza szavazásra jogosult városi tisztviselők „igen” szavazatával és Plank Mihály városi képviselő „nem” szavazatával, összesen tehát 25 igen és 1 nem szavazattal, tehát 24 szótöbbséggel elrendeli, hogy a véghatározatának a Szabadságzászló felállítására vonatkozó része fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható.

Ez ellen a véghatározat ellen a kihirdetést követő naptól számított 15 napon belül Veszprém vármegye törvényhatósági kisgyűléséhez címzett és a polgármesteri hivatalnál benyújtandó fellebbezésnek van helye.

Megokolás

A képviselő testület elől hivatkozott véghatározatában már állást foglalt, hogy a városban az 1848-as bizottság kérelmére Szabadságzászlót állít fel. A Szabadságzászló kivitelezésére a képviselő testület a kiírt pályázatra beérkezett pályamunkák közül a bíráló bizottság első díjjal jutalmazott tervet fogadta el.

A felállítás helyül a több felmerült terv közül a Palotai teret találta legmegfelelőbbnek, amely a város forgalmas útvonalán fekszik, az ünnepségek tartására is alkalmas előteret ad. Az azonnali végrehajthatóságot kimondja a közgyűlés, mert az 1848-as szabadságzászló felavatását március 15-re tűzte ki.¹²

38.kgy.
1586/1948.sz

Tárgy: *h.polgármester elnök a mai tárgysorozatban 1-29 sorszámok alatt felvett ügyekben 9-37. kgy számok alatt hozott véghatározatokat Szervezési Szabályrendelet 29.§.a értelmében a közgyűlés kihirdette.*

*Határozat
Tudomásul*

Egyéb tárgy nem lévén, h. polgármester az ülést bezárta.

*Városi főjegyző
Városi ügyész*

*Elnök
h. polgármester*

*Hitelesítjük
3 név*

*A 80 éves Hideghéthy Dezső.
(A fénykép a család birtokában)*

műszaki leírását, a leírás többek közt azt is tartalmazza, hogy a középső posztamensen a Kossuth címer alatt egy 60 x 70 cm méretű bronz relief¹⁴ lesz elhelyezve. Ennek azonban a legkorábbi, avatáskori fotókon sincs látható nyoma, mindössze a felszerelésére szolgáló kiemelkedő kőlap látható, ami a tervrajzon is szerepel.

A közgyűlés 1948. február 16-án ismét foglalkozott a Városházán az emlékmű-felállítással, de ekkor már a létesítéssel kapcsolatos konkrét feladatokkal. A Czibók István elnök, helyettes polgármester, dr. Tekerés Lajos, dr. Frick András, dr. Szigethy Miklós, dr. Steindl Emil tagok, és dr. Mihályfy Ferenc, dr. Horváth Ferenc, Simon Károly, Veszelyi Géza főmérnök, Horváth György meghívott előadók részvételével megtartott városi tanács üléséről felvett jegyzőkönyvben rögzítettek szerint¹³ az ülés tárgya volt a „Szabadságzászló kőművesmunkájának vállalatba adása. Határozat. Stumpf Károlynak [Jánosnak] kiadja a tanács 6077.50 ft. vállalati összeggel.”

Veszelyi Géza városi főmérnök közreadta a Palotai térre kerülő Szabadságzászló alábbi

Műszaki leírás

a Veszprém m.városban az 1948.-as centennáriumi év alkalmával felállítandó szabadságzászlóról.

A szabadságzászló terveire a centennáriumi bizottság helyi ifjusági tervpályázatot írt ki, amelynek I.-ső díjas terve kerül kivitelre oly módosítással, hogy alája egy 50 cm magas föld-terraszra helyezett lépcsős alépitmény kerül. Az alépitmény anyaga veszprémi kő és beton. A felépitmény mag-betonon eplényi származású rózsaszínű simára faragott kőlapokkal lesz burkolva, ugyanilyen kőből való fedlapokkal. Az emlékmű középső posztamensén kovácsolt - vas / Kossuth / címerrel egybe foglalt zászlótartó rögzíti az 5 m. hosszú vascső- zászlórudat. A Kossuth címer alatt egy cca. 60/70 cm. nagyságu bronz relief nyer elhelyezést, a számok kovácsoltvasból készülnek, a terméskőfedlapra rézerősítve. A két oldalsó kisebb posztamenre ugyanolyan kőből készített virágtartó véza kerül.

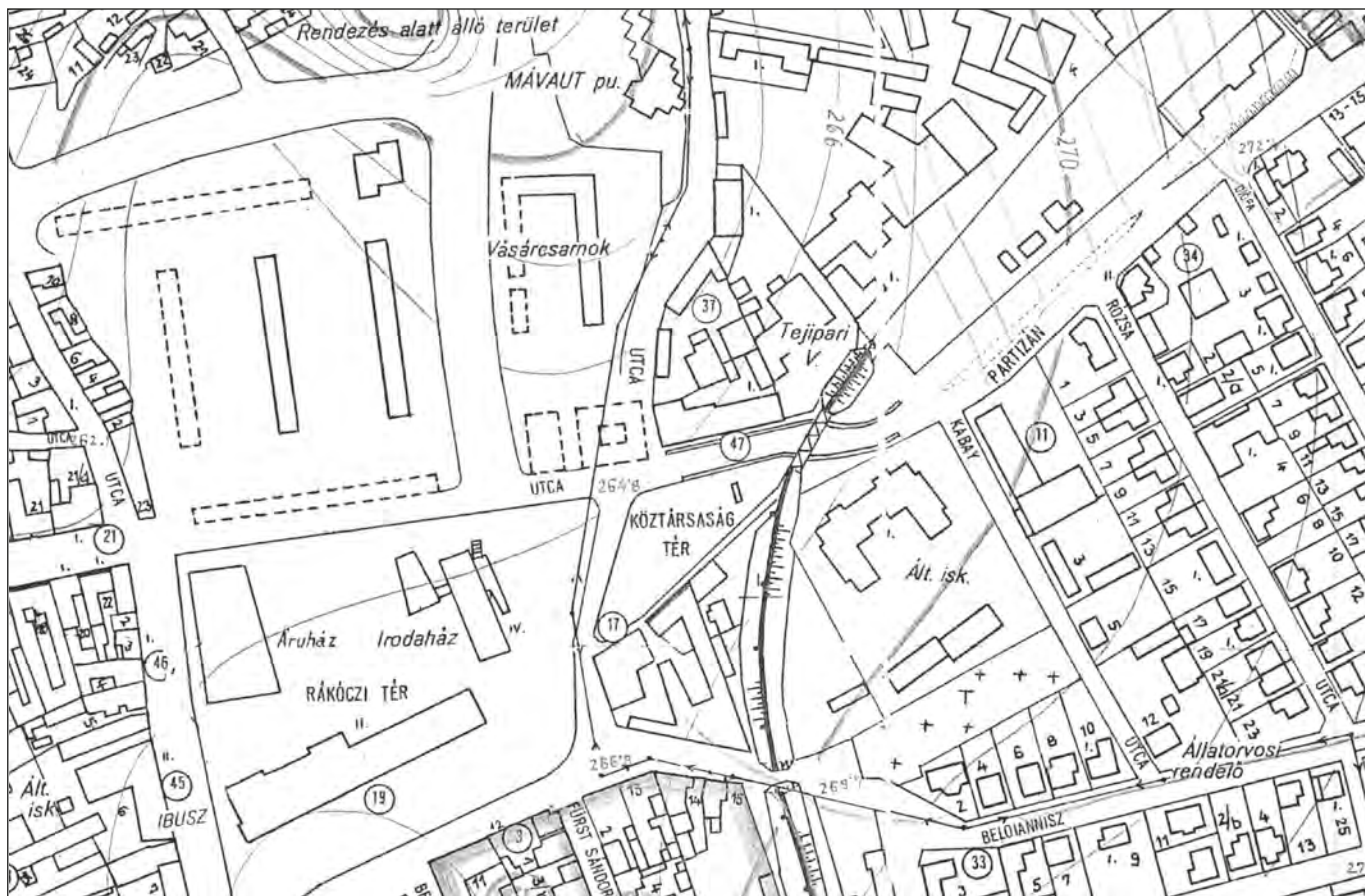
A szabadságzászló a csatolt helyszínrajz szerint a Palotai-téren kerül felállításra.

V e s z p r é m , 1948. február 18.

Géza
Veszelyi Géza
városi főmérnök.

VESZPRÉMI VÁROSI
LEVÉLTÁR

A cserhádi átépítés terveit rögzítő térkép részlete (1966). A Köztársaság téren feltüntettek a 48-as emlékművet

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc centenáriumi ünnepe, ahogy másutt az országban is, városunkban is egy teljesen új társadalmi berendezkedésre történő áttérés közepette zajlott le. Még léteztek ugyan a különböző pártok, de már sok minden változóban volt.

Külön újságjaik voltak az egyes pártoknak: a *Veszprémi Kis Újság* a Független Kiszgazda és Földmunkás és Polgári Párt, az *Új Veszprémmegye* a Szociáldemokrata Párt Veszprémmegyei Szervezetének hetilapja, a *Veszprémi Népújságot* pedig a kommunista párt jelentette meg.

Mindegyik lap a saját felfogása szerint kommentálta az ünnepi készülődést és a már lezajlott eseményeket is. Így a sokféle híryanagból tájékozódhatunk a lezajlott eseményekről, a centenáriumi ünnepségsorozatról, benne a Szabadságzászló emlékmű avatásáról.

Az Új Veszprémmegyében Nyakas János tanárnak¹⁵ *1848–1948* címmel a kor hangulatának megfelelő forradalmi stílusú vezércikke jelent meg, és előzetes tájékoztatásként az újság 3. oldalán a március 15-iki ünnepek programját közlik.¹⁶

Még az ünnep előtt a Veszprémi Népújság egész oldalas aktuálpolitikai írást közöl *Új márciusi ifjúság* címmel, Takács Jánostól, a vármegyei 48-as bizottság titkárától.¹⁷ Ugyanebben a számban írtak arról, hogy 48-as emléktárgyakat, 48-as iratmásokat és pénzeket bemutató Centenáriumi kiállítás nyílt a leánykereskedelmi- (az Angolkisasszonyok tanintézete tartott fenn 1918-tól kezdődően leányok számára kereskedelmi iskolát) és a Kerkápoly Károly fiú kereskedelmi iskolában (a mai Kossuth iskola épületének földszintjén volt).

Maliciózus megjegyzések is olvashatók a Veszprémi Népújságban: a koronás zászló már kiment a divatból, Rákóczi, József Attila és Ady nem 48-as hősök, és a magyar nemzet színei a piros-fehér-zöld és nem megfordítva, ezt különösen a Szabadság nyomda figyelmébe ajánlották.¹⁸

A Szabadságzászló avatását is magában foglaló centenáriumi program a következők szerint zajlott le.

13-án, szombaton este a városház tanácstermében a központi ünnepségre induló megyei ifjúsági küldötteset búcsúztatta Vas Károly főispán, dr. Kovács István alispán.

14-én, vasárnap 12-kor a vármegyei ház nagytermében zajlott le a Nemzeti Bizottság, a 48-as Bizottság, a vármegyei törvényhatósági bizottság és a városi képviselő-testület ünnepi díszközgyűlése. Az ünnepi beszédet dr. Kovács István alispán mondta.

Ugyancsak vasárnap, délután 6-kor történt meg az újjáépített Völgyhíd (viadukt) ünnepélyes átadása. A híd díszkivilágítást kapott erre az alkalomra és Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter képviselőjében Barta József miniszteri osztályfőnök volt jelen.¹⁹

Este 7-kor indult a fáklyásmenet, a Petőfi-staféta a viaduktól a Köztársaság (1909-től Palotai, előtte Széna) térig,²⁰ az ott felállított Szabadságzászlóhoz. A stafétában az összes városi sportegyesület részt vett. Első helyezett: Gyenis Béla, IV. o. kereskedelmi tanuló, 2. helyezett: Ser József gimnazista, 3. helyezett: Varga Károly vasutas. A staféta útvonalán és a Palotai téren is nagyon sokan várták és figyelték a futókat. A fáklyásmenet után a Szabadságzászló talpazatánál meggyújtották az örök-mécsest.²¹ Az új emlékműnél a polgári fiúiskola cserkészei is őrt álltak.²²

A zászlóavató ünnepen Vas Károly főispán és Czibók István helyettes polgármester mondott beszédet. Az utána következő műsor az alábbiak szerint zajlott:

*Czibók István helyettes polgármester.
(Fénykép a család tulajdonában)*

A Himnusz eléneklése után Vas Károly főispán felavatta a Szabadságzászlót, az avató beszéd után Czibók István helyettes polgármester vette azt át a város gondozásába,

Bárdos – Kölcsey: Nemzeti fény dalát 40 tagú kórus énekelte, Horváth Cirill karnagy vezényletével, majd a Honvédség hűségnyilatkozatát Kaposy Béla ezredes olvasta fel. Juhász Gyula: Új vallomás c. versét elmondta Szabó Sándor. Végezetül elhangzott a Szózat, majd a Köztársasági induló.

Este 8-kor tartották a 48-as hangversenyt a Petőfi Színházban. Ennek műsora a következő volt:

Kéler: Rákóczi nyitány veszprémi szimfonikus zenekar, vezényelt Endrődi Alfréd.

Ady Endre: A tűz márciusa, szavalta Bakonyi Éva.

Kodály – Ady: Felszállott a páva, előadta az iparos dalárda, Lantos Imre vezényletével.

Barát: Táncsics szabadulása. Színjáték, előadta a veszprémi vasutas kultúrcsoport – Zágon Sándor irányításával.

Háry János intermezzo. Előadta a veszprémi szimfonikus zenekar, vezényelt Endrődi Alfréd.

Tidmann úr – dán népballada József Attila fordításában, előadta Zakariás Antal gimnazista.

Kodály – Petőfi: A székyekhez. A vegyes kart Horváth Cirill vezényelte.

Molnár István: Marosszéki verbunk. Előadta a kegyesrendi gimnázium néptánc-csoportja.

Az esti hangversenyen a 34 tagú szimfonikus zenekar játszott.

A színházi ünnepélyen a helybeli szovjet parancsnokság színjátszó csoportja is szerepelt, amit az előzetesen kiadott programban nem jeleztek.

15-én hétfőn, istentisztelettel kezdődött a városi ünnepség, majd 11 órakor kezdődött a díszünnepség a Szabadságzászlónál. A közösen elénekelt Himnuszt követően elhangzott egy Petőfi-vers. Az ünnepi beszédet Bencsik István az Országos Nemzeti Bizottság tagja, Zala vármegye főispánja mondta. Ezt követően Petőfi Nemzeti Dalát Somogyi János szavalta el. A 48-as Ifjúsági Bizottság nevében beszélt Mezőfi István, majd az ifjúság fogadalmát Pintér Tibor²³ kereskedelmi középiskolás tanuló olvasta fel.

Hétfőn este a színházban Eötvös: Éljen az egyenlőség c. 3 felvonásos színdarabját játszották a Kegyesrendi gimnázium tanulói. Tomboló sikert aratott a darab. És ezzel fejeződött be a 100. évfordulóra emlékező ünnepségsorozat.

Az avatást követően hosszú évekig változatlan helyen volt az emlékmű, amit a város lakosai egyszerűen csak 48-as emlékműként emlegettek, míg piros betűs ünnep volt március 15., koszorúztak, döntően a diákság.

1956-ban tüntetések, nagygyűlések zajlottak körülötte, ahol nemcsak a felvonulók, de a tankok is ott voltak, mint az 1956. december 6-iki nőtüntetésen.²⁴

1972. március 15-én még a Köztársaság téren állhatott a 48-as emlékmű, de a megyei napilap, a NAPLÓ cikkéből csak az derül ki, hogy március 15. tiszteletére ünnepséget rendeztek a veszprémi egyetem és a város középiskoláinak diákjai. Az ünnepség a Petőfi-emléktábla megkoszorúzásával kezdődött, majd a Rákóczi téren nagygyűléssel folytatódott. Koszorúzást, mármint az emlékmű koszorúzását, nem említik.²⁵

Az 1970-es évek elején, 1972/73-ban történt a 48-as emlékmű első költöztetése, aminek apropóját többek között az is adta, hogy lovassys diákok úgy döntöttek, hogy elmennek a 48-as emlékműhöz, ott eléneklik a Himnuszt és elszavalják a Nemzeti dalt.

„És? – Elmentek, elénekelték, elmondták. És hát akkor a 48-as emlékmű ott volt a pártház ablaka alatt, úgyhogy amikor a legfőbb helyi elvtársak kinéztek az ablakukon, azt hitték, nyakukon a forradalom.”²⁶

Az emlékmű eltávolításával nagyjából azonos időben megtörtént a Veszprém–Alsóörs vasútvonal maradványainak, így a vasúti hidaknak a bontása is. Ezzel egy időben megváltozott a forgalmi rend is, új közutak alakultak, régiek szűntek meg. Eltűnt a tér, és csak keveseknek feltűnően eltűnt a Köztársaság tér megnevezés is.

Az 1973-as márciusi ünnepet már a Dózsavárosban tartották, az oda áthelyezett emlékműnél. A város középiskolásai vettek részt az ünnepségen és koszorúzták meg az 1848-as emlékművet, írta meg a NAPLÓ, melyről csakúgy, mint 48 emlékjelének az eltüntetéséről, most sem közöltek fényképet.²⁷

A harmadik helyszínváltoztatásra 2004 nyarán került sor. Ekkor az emlékművet „... gyönyörűen felújították és környezetét is méltóan alakíttatta ki a város.” – írta 2005. március 15-ére megjelent írásában Molnár Jánosné.²⁸

A valóban közelmúltban bekövetkezett utolsó áttelepítése a 48-as emlékműnek 2012-ben volt. Megépült a meglehetősen szerény kereskedelmi infrastruktúrával bíró Dózsaváros polgárai által sok év óta áhított üzlet, odatelepült a Penny. Ennek megfelelően teljesen átépült a Dózsa tér, ami magával hozta az egykori, már régen elfelejtett nevű emlékmű, a Szabadságzászló emlékmű újabb, ezúttal negyedik áthelyezését. Az emlékmű és közvetlen környezete is megújult, amint azt az avatáskor készült fényképfelvételek is igazolják.²⁹

Talán ez lesz a lassan hét évtizedet megélő Szabadságzászló, a mai 48-as emlékmű vándorlásának utolsó állomása.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ASZTALOS 2011. = Jubileumi évkönyv 1711–2011. Beszélgetőkönyv. Írta és szerk. Asztalos István. Veszprém, 2011. 323 p. + cd mell.
- Emlékhelyek Veszprém megyében. Főszerk. Bándi László. Veszprém 1996. 390 p.
- FEJES 1982. = FEJES Imre: Veszprém megye közigazgatási beosztásai és tanácsi vezetői (1945–) 1950–1981. Veszprém, 1982. 296 p.
- Franciscs Károly visszaemlékezései. Szerk. Hudi József. Pápa, 2001. 292 p.
- GERŐ András: Az államosított forradalom – 1848 centenáriuma. Budapest, 1998. 344 p.
- GYARMATI György: Március hatalma – A hatalom márciusa. Budapest, 1998. 230 p.
- HOGYA 1998. = HOGYA György: A város szolgálatában. Veszprém, 1998. 79 p.
- MÉSZÁROS Gyula: Forradalom és szabadságharc Veszprémben. Veszprém, 2001. 574 p. + mell.
- MOLNÁR Jné 2005. = MOLNÁR Jánosné: '48-as emlékmű, a szabadságzászló. = Napló (Veszprém megye napilapja), 2005. március 14. 8. p.
- SZABÓ Róbert: Politikai propaganda és történelmi ünnep. Adalékok az 1949. márciusi centenáriumi ünnepségek történetéhez. = Történelmi Szemle, XL. (1998) 3–4. sz. 215–227. p.
- VARGA 2009. = VARGA Béla: Veszprém város lexikona. Veszprém, 2009. 976 p.

JEGYZETEK

¹ A Kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló Veszprémi Róm. Kath. Főgimnázium értesítői 1886–87-től 1896–97-ig. Veszprém.

² Lásd Emlékhelyek Veszprém megyében c. kiadvány megfelelő oldalain, fotójukkal együtt. Bakonyszentlászlón a polgármesteri hivatal falán márványtábla, felirat: *1848–1948 Bakonyszentlászló 48-as bizottsága* Balatonalmádi, a fehér márványtábla csak 1948-ban került az eredetileg 1928-ban avatott vöröskő emlékműre. Felirat: *Magyar! Emlékezz nemzetünk szabadságáért 1848–1849 években küzdött dicső nagyjainkra* Ganna, kerektemplom melletti parkban. Felirat: *1848–1948 A 2. világháborúban megsérült fogadalmi kereszt átalakításával készült. Avatva 1948. márc. 15.*

Kapolcson az iskola udvara, eredeti felirata: 1848 (-1975) A bazalt és márvány felhasználásával készült emlékművet eredetileg 1948. május 1-jén avatták. Később felirata bővült. Kombinált emlékmű.

Marcaltó, Ihász-pusztá északi szélén, csatahely. Felirat: *Itt nyugszik az 1848–49. szabadságharc egy névtelen hős honvédje 1948. március 15.* Vakolt téglá, sziürke pala, fehér márvány, állítója: Pápa Város Szabadművelődési Egyesülete.

Nagygyimóton két kőkereszt, egyik a temető, másik a Pápara vezető út mentén. Felirat: 1849 Felszentelve 1949. március 15.

Öskün emlékmű a polgármesteri hivatal előtt, faragott mészkőből rakva. Felirat: 1848 1948 a számok között egy színesre festett domborművű Kossuth címer.

Pápateszéken a katolikus templom előtti téren betonból emlékoszlop. Felirat: 1848–1948 Avatva 1948. március 15.

Pétfürdőn, a Hősök terén emlékmű faragott kő és márványtábla. Felirat: *A magyar dolgozó nép felszabadulásának emlékére közadakozásból emelték Pétfürdő dolgozói 1848 centenáris évében.* Felavatva 1948-ban.

³ Horváth István polgármester ellen fegyelmi vizsgálatot kezdeményeznek és lemond. Lásd MNL VeML V. 172.a Veszprém város tanácsának iratai: 168. kgy. 6191/1–1946. sz. Majd 1947. 12. 22-én tartott rendkívüli tanácsülésen hozott 26.205/1947. sz. véghatározat értelmében „megszűnik Horváth István polgármester végelbánás alá vonása”. Sem nyugdíjat, sem végkielégítést nem kapott. A tanácsülésen dr. Kovács István helyettes alispán elnökölt. Vö. VARGA 2009. 877. p. városi polgármesterek... szócikk. Lásd még: HOGYA 1998. 45. p.

⁴ Dr. Tekerés Lajos a helyettes polgármesteri funkciót 1946 végétől 1947. december 22-ig tölti be. VARGA 2009. 806–807. p.

⁵ MNL VeML V.172.a Közgyűlési és Tanácsülési jegyzőkönyvek 1947. 142. téka 247. kgy. 8456/1947. sz. *A városi 48-as bizottság kérelme a felállítandó „Szabadságzászló” terv pályázatának tárgyában*

⁶ Czibók István (Sárszentmiklós, 1911 – Veszprém, 1998.) közigazgatási tisztviselő, négy gyermek édesapja (Katalin 1937, Kálmán 1939, Tamás 1941, István 1944) helyettes polgármester Veszprémben 1947. 12. 22-én tartott közgyűlésen megválasztva, lásd MNL VeML V. 172.a 311. kgy. 15.050/1947. sz. véghatározat; eskütetele 312. kgy. 15.394/1947. sz. alatt. Iskolái: Székesfehérvár reálgimnáziumi érettségi, Szombathely jegyzői vizsga, később Számviteli Főiskola. Munkahelyek: jegyzőgyakornok, vezető jegyző (Aba, Gárdony, Zsigárd, Vágfarkasd, Enying; főispáni titkár, helyettes polgármester, polgármester Veszprémben (1948–1950). A tanácsrendszer bevezetését követően rövid ideig elnökhelyettes. Megalapozatlan vádak alapján eltávolítják a Városi Tanácstól, ezután a Megyei Tanács pénzügyi osztályán előadó, a revizori csoport megbízott vezetőjeként megy nyugdíjba. 1993-ban erkölcsi rehabilitációként címzetes belügyminisztériumi főtanácsos címet kap. Nyugdíját változatlanul hagyták. Hivatali munkája mellett kifogyhatatlan energiával vett részt a természetjáró és tájékoztató futás sportággal kapcsolatos szervező és irányító tevékenységben, aranyjelvényes túravezető, illetve országos versenybíró minőségben. Vö. FEJES 1982, HOGYA 1998, VARGA 2009. A hivatkozott kiadványokban nem szereplő életrajzi adatokat és a család birtokában lévő fényképet e helyen köszönöm ifj. Czibók Istvánnak (Veszprém, 2016).

⁷ REGENYE Judit: A veszprémi Erzsébet-szobor restaurálásának és visszaállításának története = Veszprémi Szemle, 17. évf. 2015. 1. sz. 17–27. p.

⁸ VARGA 2009. 598. p.

⁹ A kegyesrendi gimnáziumban 1945-től 1948-ig, majd az államosítás után az '50-es években ugyanott 1956-ig tanított rajtot.

¹⁰ E helyen köszönöm Hideghéthy Csaba Dezsőnek (Veszprém, 2012.), az I. helyezést nyert tervező fiának személyes közléseit, édesapja fényképét, valamint az átadott dokumentumokat.

- ¹¹ MNL VeML V.172.a Tanácsülési jegyzőkönyvek. 1948. 142. téka 213.tü. 1406/1948 szám
Tárgy: Szabadságzászló tervpályázatára beérkezett tervek elbírálása. Határozat: Ifj. Hideghéti
[Hideghéthy] Dezső pályázatának elfogadását javasolja a kgy.-nek.
- ¹² A szavazás végeredményéből úgy tűnik, hosszadalmas lehetett a tanácsülés, mivel a kezdetnél
felvett szavazásra jogosultak száma ugyancsak lelapadt a névszerinti szavazás idejére.
- ¹³ MNL VeML V.172.a Tanácsülési jegyzőkönyvek. 1948. 142. téka 254.tü. 1490/1948 szám.
MNL VeML V.172.a Tanácsülési jegyzőkönyvek. 1948. 142. téka. Az 1948. február 23-án 305.
tü. 2176/1948 számon a városi tanács üléséről felvett jegyzőkönyv szerint volt további megren-
delés is az emlékmű elkészítésével kapcsolatosan. Tárgy: Szabadságzászlóhoz gipsz relief meg-
rendelése. Határozat: Légrádi Vilmos szobrászművésznél 450 Ft. költséggel megrendeli.
Azonban ennek a továbbiakban nincs nyoma a megtekintett iratanyagokban. Feltehető, hogy az
emlékmű műszaki leírásában (1948. febr. 18. Veszelyi Géza főmérnök) szereplő bronz relief
gipszmintájáról lehetett szó, aminek tartalmáról jelenleg nincs információnk.
- ¹⁴ Feltehetően a frissen végzett, veszprémi származású Légrádi Vilmos szobrászművész feladata
lett volna a jelenleg nem ismert témájú relief elkészítése. Elmaradását okozhatta az alig néhány
napos határidő is. Lásd 13. jegyzet.
- ¹⁵ A veszprémi állami Kerkápoly Károly kereskedelmi középiskola magyar–történelem szakos
tanára. A köztársaság kikiáltásának veszprémi bejelentése a Városháza erkélyéről is az ő nevé-
hez fűződik.
- ¹⁶ Új Veszprémmegye, III. évf. 10. sz. 1948. március 12. 1., 3. p. A Szociáldemokrata Párt
Veszprémmegyei Szervezetének hetilapja.
- ¹⁷ Veszprémi Népújság, IV. évf. 11. sz. 1948. március 14. 1–2. p. A Magyar Kommunista Párt
Veszprémmegyei Hetilapja, megjelenik vasárnaponként.
- ¹⁸ Veszprémi Népújság, IV. évf. 12. sz. 1948. március 21. 1–2. p.
- ¹⁹ Új Veszprémmegye, III. évf. 11. sz. 1948. március 19. 1. p.
- ²⁰ A névváltoztatást tervezték, de csak áprilistól lett hivatalosan Köztársaság tér.
- ²¹ Az örökmécses egyetlen fotón sem látszik, elképzelhető, hogy ezzel váltották ki a bronz relie-
fet.
- ²² Páhi László (Veszprém) egykori polgárista diák személyes közlése (2016. január), amit itt
köszönök meg.
- ²³ A fiú kereskedelmi iskola diákja, hangját évtizedekig hallottuk műsorközlőként ünnepi rendez-
vényeken. Ő volt a Váci Mihály Irodalmi Színpad alapítója.
- ²⁴ A nőtüntetésről fényképek Mészáros Gyula: Forradalom és szabadságharc Veszprémben c. köte-
tében, több felvételen az emlékmű.
- ²⁵ Napló, XXVIII. évf. 64. sz. 1972. márc. 16. 3. p.
- ²⁶ ASZTALOS 2011. 32–33. p.
- ²⁷ Napló, XXIX. évf. 63. sz. 1973. márc. 16. 3. p.
- ²⁸ MOLNÁR Jné 2005. 8. p.
- ²⁹ Veszprémi 7 Nap, XVIII. évf. 11. sz. 2012. március 16. 1., 3. p. – Napló, (Veszprém megye napi-
lapja) 68. évf. 64. sz. 2012. márc. 16. 5. p.